

Лекція № 2

Комплексний підхід до діагностики обдарованості

Мета: дати поняття студентам про комплексний підхід до діагностики обдарованості дітей, познайомити з діагностичним інструментарієм в роботі педагога. Забезпечити засвоєння та розуміння доцільності використання різних методів діагностики в роботі з обдарованими та їх батьками. Розвивати аналітичне мислення та рефлексію у здобувачів фахової передвищої освіти. Виховувати професійну культуру студентів, бажання виховувати в собі особистісні та педагогічні якості.

Мотивація мети: знайомство з комплексним підходом до діагностики обдарованості сприяє формуванню розуміння доцільності використання різних методик в діагностуванні обдарованості дітей.

План

1. Методи діагностики батьків. Методика “Карта обдарованості” О.І. Савенкова.
2. Виявлення рівня інтелектуальних здібностей дітей. Експрес-діагностика МЕДІЗ (автори І.С. Аверіна, О.І. Щелбанова).
3. Визначення рівня творчих здібностей дітей. Міннесотський тест творчого мислення П. Торренса.

Література

1. Антонова О. Є. Обдарованість: досвід історичного та порівняльного аналізу: монографія. Житомир: Житомир. держ. ун-т, 2005. 456 с.
2. Лазарович Н, Обдарованість у дошкільному віці: Навчально-методичний посібник. – Берегово: 2009. – 220с.
3. Обдаровані діти: Діагностика та супровід / Упоряд. Т. Червонна. — К.: Шк. світ, 2008. — 128 с. — (Бібліотека «Шкільного світу»).
4. Робота з обдарованими дітьми / М. О. Володарська, А. І. Настенко, О. М. Пілаєва, С. М. Полуніна, В. М. Сисоєва.— Х. : Вид. група «Основа», 2010.— 190, [2] с. — (Б-ка журн. «Початкове навчання та виховання»; Вип. 1 (73))

Ключові слова: обдарованість, здібності, обдарована дитина, методи діагностики.

Засоби навчання: презентація, інтерактивна дошка Padlet.

Домашнє завдання:

- опрацювати лекцію 2;
- підготуватися до практичного заняття № 2 (див. Інструкцію до практичного заняття № 2);
- підготувати власний пакет діагностичного інструментарію для виявлення обдарованих дітей;
- пройти тест 2 «Комплексний підхід до діагностики обдарованості» в Moodle.

Питання та завдання для самоконтролю

1. Як ви вважаєте, чому діагностика обдарованості має бути комплексною?
2. Які методи діагностики використовуються з батьками для визначення обдарованості дітей?
3. З якою метою використовується методика «Карта обдарованості» О.І. Савенкова?
4. Чим відрізняється обдарована дитина від дитини з нормальним темпом розвитку?
5. Які методи діагностики можна використати для виявлення рівня інтелектуальних здібностей дітей?
6. Як можна визначити рівень творчих здібностей дітей?
7. Які рівні творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку можна визначити за допомогою діагностики?

1. Методи діагностики батьків. Методика “Карта обдарованості” О.І. Савенкова

На підставі результатів аналізу теоретичних та методичних засад порушеної проблеми нами виокремлено положення: окреслені завдання можна розв'язати, створивши ранню комплексну діагностику задля визначення обдарованості кожної дитини, тобто ідентифікувати її. За вихідну ідею для ідентифікаційних процедур припустили, що діагностичні методики повинні враховувати структурні компоненти обдарованості, вікові й індивідуальні особливості дітей, які зумовлюють прояви їхнього психічного розвитку.

Для діагностики рівня і напряду дитячої обдарованості потрібно:

- проаналізувати ставлення батьків до проявів обдарованості та забезпечення належного виховання обдарованих дітей;
- з'ясувати потенційну обдарованість дітей старшого дошкільного віку (на матеріалах експериментальної й контрольної груп);
- визначити рівні сформованості інтелектуально-творчих здібностей старших дошкільників як вияву їхньої обдарованості.

З цією метою використовується комплекс методів вивчення думки батьків, а також діагностики інтелектуально-творчих здібностей дітей:

- анкетування дорослих (батьків);
- спостереження за діяльністю дітей;
- діагностичні обстеження за допомогою стандартизованих та авторських методик на виявлення інтелектуальних і творчих здібностей старших дошкільників;
- аналіз розвивального потенціалу виховного середовища дитини.

Анкетування батьків потрібно спрямовувати на з'ясування їхнього ставлення до обдарованості загалом та оцінки рівня обдарованості їхніх дітей.

Для цього пропонуємо взяти **методику О.І.Савенкова**, створену спеціально для батьків. В її основу покладено експериментальні дослідження вченого, а також вивчення досвіду роботи науковців попередніх років (віковий діапазон її використання – діти від 5 до 10 років).

Методика “Карта обдарованості”
(визначення батьками схильностей дитини)

Інструкція. Для того, щоб дати вам правильну пораду і конкретні рекомендації для розвитку здібностей вашої дитини, нам потрібно знати її **схильності**. Перед Вами 70 запитань, сгрупованих за 10 певними відносно самостійними галузями поведінки і діяльності дитини. Уважно вивчіть їх і дайте оцінку вашій дитині за кожним параметром, користуючись такою шкалою:

(++) – оцінювана властивість особистості розвинена добре, чітко виражена, виявляється часто;

(+) – властивість помітно виражена, але виявляється непостійно;

(0) – оцінювана і протилежна властивість особистості виражена нечітко, виявляється рідко, у поведінці і діяльності врівноважують один одну;

(–) – більш яскраво виражена і частіше виявляється Властивість особистості, протилежна оцінюваній.

На бланку оцінок запишіть ім'я та прізвище дитини. Відповіді-оцінки позначайте у клітинках, номери яких відповідають номерам тверджень. Якщо ви відчуваєте труднощі, залиште дану клітинку незаповненою.

Шкала тверджень:

1. Гарно розмірковує, ясно мислить.
2. Схильна до логічних розмірковувань, здатна оперувати абстрактними поняттями.
3. Вчиться новим знанням швидко і все схоплює легко.
4. Нестандартно мислить і часто пропонує несподівані, оригінальні відповіді й рішення.
5. Інші діти надають перевагу у виборі вашої дитини в якості партнера по іграм і заняттям.
6. Виявляє великий інтерес до візуальної інформації, проводить багато часу за малюванням і ліпленням.
7. Енергійна і справляє враження дитини, яка потребує великого обсягу фізичних рухів.
8. У малюнках немає одноманітності. Оригінальна у виборі сюжетів. Зображує багато різних предметів, людей, ситуацій.
9. Легко входить у роль будь-якого персонажу: людини, тварини та інших.
10. Добре розуміє зв'язок між однією подією та іншою, між причиною і наслідком.
11. Цікавиться механізмами і машинами.

12. Швидко запам'ятовує почуте без спеціальних заучувань, не витрачає багато часу на повторення того, що потрібно запам'ятати.
13. Дуже сприйнятлива, спостережлива, швидко реагує на нове і несподіване.
14. Зберігає впевненість в собі в оточенні сторонніх людей.
15. Виявляє великий інтерес до музичних занять, чутливо реагує на характер і настрої музики.
16. Може легко побудувати розповідь, починаючи від зав'язування сюжету і закінчуючи розв'язанням будь-якого конфлікту.
17. Любить брати участь у спортивних іграх і змаганнях.
18. Уміє гарно викладати свої думки, легко користується словами, має великий словниковий запас.
19. Цікавиться акторською грою.
20. Використовує старі деталі для створення нових поробок, іграшок, приладів.
21. Здатна створювати оригінальні композиції із квітів, малюнків, камінців, марок, листівок тощо.
22. Гарно співає.
23. Знає багато про такі події і проблеми, про які її однолітки не знають і не здогадуються.
24. Розповідаючи про щось, уміє притримуватися обраного сюжету, не втрачає основну думку.
25. Змінює інтонацію голосу і манеру говорити, коли зображує іншу людину.
26. Любить загадкові поломки і запитання на "пошук".
27. Пластична, відкрита всьому новому, не зациклюється на старому. Любить пробувати нові способи розв'язання життєвих завдань, не любить вже випробуваних варіантів, не боїться нових спроб, прагне завжди перевірити нову ідею.
28. У гру на музичному інструменті, у пісню або танець вкладає багато енергії і почуттів.
29. Часто керує іграми і заняттями інших дітей.
30. Серйозно ставиться до творів мистецтва. Стає вдумливою і серйозною, коли бачить гарну картину, чує музику, бачить незвичайну скульптуру, гарно виконану річ.
31. Краще за однолітків фізично витривала, має гарну координацію рухів.
32. Вловлює причини вчинків інших людей, мотиви їхньої поведінки. Добре розуміє недосказане.
33. Розігруючи драматичну сцену, здатна зрозуміти і зобразити конфлікт.
34. Любить креслити і малювати схеми механізмів.
35. Спостережлива, любить аналізувати події та явища.
36. Охоче малює, ліпить, створює композиції, що мають художнє призначення, у вільний час без спонукань дорослих.

37. Любить читати (коли їй читають) книги, які читають не однолітки, а старші діти.
38. Схильна передавати почуття через міміку, жести, рухи.
39. Винахідлива у виборі та використанні різних іграшок (наприклад, використовує в іграх не лише іграшки, але й меблі, предмети побуту та інші засоби).
40. Любить слухати музичні записи, відвідувати концерти, де можна послухати гарну музику.
41. Рухається легко, граціозно.
42. Легко спілкується з дітьми та дорослими.
43. У співах і музиці виражає свій настрій і стан.
44. Любить ходити в походи, грати на відкритих спортивних майданчиках.
45. Здатна не тільки пропонувати, але й розробляти власні та чужі ідеї.
46. Схильна до логічних розмірковувань, здатна оперувати абстрактними поняттями.
47. Прагне викликати емоційну реакцію у інших людей, коли про щось із захопленням розповідає.
48. Любить обговорювати наукові проблеми, винаходи, часто замислюється про це.
49. Часто задає запитання про походження і функції предметів, виявляє великий інтерес і виключні здібності до класифікації.
50. Любить створювати об'ємні зображення, працювати з глиною, пластиліном, папером, клеєм.
51. Схильна фантазувати, прагне додати щось нове і незвичне, коли розповідає про щось уже знайоме і відоме всім.
52. Легко драматизує, передає почуття і емоційні переживання.
53. Проводить багато часу над конструюванням і втіленням власних проєктів (моделей літальних апаратів, автомобілей, кораблів).
54. Має широке коло інтересів, задає багато запитань про походження і функції предметів.
55. Продуктивна, чим би не займалась (малювання, складання розповідей, історій, конструювання тощо).
56. Може висловити власну оцінку творам мистецтва, прагне відтворити те, що сподобалось, у своєму власному малюнку або створеній іграшці, скульптурі.
57. Здатна з "головою" занурюватися в заняття, що її цікавить.
58. Ініціативна у спілкуванні з однолітками.
59. Створює власні оригінальні мелодії.
60. Любить ігри-драматизації.
61. Швидко і легко освоює комп'ютер.
62. Володіє даром переконання, здатна навіювати свої ідеї іншим.

63. Підбирає у своїх розповідях такі слова, які влучно передають емоційний стан героїв, їх переживання і почуття.
64. Надає перевагу проводити вільний час у рухливих іграх (хокей, футбол та ін.).
65. Виявляє яскраво виражену, різнобічну допитливість.
66. Часто застосовує математичні навички і поняття в заняттях, що не мають відношення до математики. Здатна тривалий час тримати в пам'яті символи, букви, слова.
67. Уміє робити висновки і узагальнення.
68. Здатна по-різному підійти до однієї і тієї ж проблеми.
69. Схильна приймати на себе відповідальність, що виходить за межі, характерні для її віку.
70. Бігає швидше за всіх у дитячому садку.

Методика реалізує дві основні функції – діагностичну (основну) та розвивальну.

Визначити рівень вираженості різних видів обдарованості кожної дитини і визначити з-поміж них превалюючий можна за допомогою методики "Карти обдарованості. На підставі зіставлення десяти одержаних оцінок (за методикою) складається індивідуальний "портрет" розвитку нахилів дитини. Позиції оцінювання слугують програмою для подальшого розвитку діагностування за участю батьків. Таку методику дослідження розглядаємо складовою частиною в загальному комплекті методик діагностики дитячої обдарованості.

Таким чином, можемо вважати **батьків союзниками дошкільного закладу в напрямі виховання обдарованих дітей лише тоді, коли вони:**

- не побоюються факту визнання дитини обдарованою і розуміють можливі наслідки проявів цього феномену (позитивні й негативні);
- підтримують прагнення педагогів до індивідуалізації виховних і навчальних впливів на дитину;
- розглядають дошкільне навчання не лише засобом підготовки до школи;
- у вихованні обдарованої дитини прагнуть отримати відповідну організаційну і психолого-педагогічну підтримку, усвідомлюючи можливі складнощі.

Вивчення проблеми обдарованості в світовій психолого-педагогічній та методичній літературі дозволяє стверджувати, що головною характеристикою обдарованої дитини, яка якісно вирізняє її з-поміж однолітків з нормальними темпами розвитку є особливе поєднання високих рівнів інтелектуального (конвергентне мислення) і творчого розвитку (дивергентне мислення). Отож доцільним буде виокремити потенційно обдарованих вихованців із добре розвинутими інтелектуальними й творчими здібностями.

2. Виявлення рівня інтелектуальних здібностей дітей. Експрес-діагностика МЕДІЗ (автори І.С. Аверіна, О.І. Щелбанова)

Для виявлення рівня інтелектуальних здібностей пропонуємо методику експрес-діагностики (МЕДІЗ), яку у 80-ті роки минулого століття на основі всесвітньо відомих зарубіжних тестів інтелекту розробили психологи І.С.Аверіна та О.І.Щелбанова.

МЕДІЗ складається з чотирьох субтестів, кожний з яких містить 5 завдань.

1-й субтест спрямований на виявлення загальної обізнаності дитини, її словникового запасу.

1 завдання: закресли хрестиком овал під картинкою із зображенням тваринки.

2 завдання: закресли хрестиком овал під картинкою із зображенням акробата.

3 завдання: закресли хрестиком овал під картинкою із зображенням тарілки.

4 завдання: закресли хрестиком овал під картинкою із зображенням того, що їстівне.

5 завдання: закресли хрестиком овал під картинкою із зображенням частини тіла.

2-й субтест спрямований на виявлення розуміння кількісних і якісних відношень.

1 завдання: закресли хрестиком овал під картинкою із зображенням дівчинки, яка стоїть до дерева ближче, ніж хлопчик і собака.

2 завдання: закресли хрестиком овал під картинкою із зображенням квітів, посаджених раніше від усіх.

3 завдання: закресли хрестиком овал під картинкою, де качка летить попереду і нижче від інших.

4 завдання: закресли хрестиком овал під картинкою із зображенням того термометра, який показує температуру вищу, ніж найнижча, але нижчу, ніж інші.

5 завдання: закресли хрестиком овал під картинкою, де хлопчик біжить швидше, але не швидше від усіх.

3-й субтест спрямований на виявлення рівня логічного мислення.

1-5 завдання: Яка картинка не підходить до всіх інших? Закресліть овал під картинкою, яка не підходить до всіх інших.

Завдання формулюється у всіх п'яти випадках однаково. Відмінність полягала у підборі картинок.

1 – картинка із зображеннями ковзанів, сапи (мотики), пилки, лопати, сокири.

2 – картинка із зображеннями шафи, стола, ложки, стільця, ліжка.

3 – картинка із зображенням цибулі, огірка, моркви, яблука, помідора.

4 – картинка із зображеннями гриба, конвалії, маку, кульбабки, троянди.

5 – картинка із зображеннями квадрата в колі, ромба в колі, кола в колі, прямокутника в колі, кола в квадраті.

4-й субтест спрямований на виявлення математичних здібностей.

1 завдання: знайди чотирикутник, в якому намальовано паличок більше п'яти, але менше дванадцяти. Закресли хрестиком овал під цим чотирикутником.

2 завдання: три перші пластини доміно зображені окремо від інших. Вони стоять у певній послідовності одна за одною. Знайди пластину доміно, яка повинна бути наступною в цьому ряду. Закресли хрестиком овал під цією пластиною.

3 завдання: подивись на кубик, намальований окремо. Знайди такий кубик, на якому на одну крапку більше, ніж на даному. Закресли хрестиком овал під кубиком, який ти знайшов.

4 завдання: подивись на два чотирикутники, зображених окремо. Знайди чотирикутник, який показує, на скільки у першому чотирикутнику паличок більше, ніж у другому. Закресли овал під цим чотирикутником.

5 завдання: скибки торта в цьому ряду показують, скільки їх лишилось після того, як кожна сім'я пообідала. Який торт залишився після сім'ї, яка за обідом з'їла менше від усіх. Закресли хрестиком овал під картинкою, вибраною тобою.

За одержаними результатами виокремлюємо рівні інтелектуального розвитку.

Рівні інтелектуального розвитку:

I-й – відсутність здібностей – діти володіють незначним пасивним і активним словником; не розуміють кількісних і якісних співвідношень; не здатні виконувати логічні операції аналізу, синтезу, порівняння, абстракції та конкретизації в формі словесних понять; для них характерний низький розвиток математичних здібностей;

II-й – перехідний – задовільний рівень загальної обізнаності й достатній згідно вимог програми словниковий запас; загальне задовільне розуміння кількісних і якісних співвідношень; первинний розвиток математичних здібностей; наявність окремих помилок у виконанні простих логічних операцій (порівняння, узагальнення у формі словесних понять), в складніших логічних операціях – абстракції, конкретизації, аналізу, синтезу в формі понять;

III-й – достатній – розвинений активний словник з достатнім рівнем усвідомлення мови; наявність інтересу до інтелектуальної діяльності; успішний розвиток математичних здібностей; незначні помилки у виконанні всіх логічних операцій, які дитина може виправити без допомоги дорослого;

IV-й – високий – стійкий інтерес до інтелектуальної діяльності, вищий від середнього словниковий запас; усвідомлення й вільне володіння кількісними та якісними співвідношеннями; уміння безпомилково виконувати всі логічні операції у формі словесних понять; високий рівень розвитку математичних здібностей

3. Визначення рівня творчих здібностей дітей. Міннесотський тест творчого мислення П. Торренса

Рівень творчих здібностей дітей визначають за допомогою Міннесотського тесту творчого мислення (МТТМ). Його розробили американські психологи під керівництвом **П.Торренса**.

Тест призначено для виявлення творчих здібностей дітей як одного з головних показників обдарованості, починаючи з дошкільного віку (5-6 років) і до випускних класів школи. Його широкого використовують спеціалісти як короткий тест творчого мислення (КТТМ), оскільки процедури тестування і обробки результатів при збереженні основних показників творчого мислення суттєво скорочено й спрощено. Це дозволяє в стислі терміни обстежити велику вибірку.

Методика П.Торренса складається з вербальних і фігурних тестів.

Невербальний (фігурний) тест Торренса включає три завдання:

- 1) На аркуші паперу зображено кольорову пляму, яка повинна стати частиною малюнка дитини.
- 2) Складається з десяти незавершених малюнків. Малюнки потрібно завершити або зробити частиною власної картини.
- 3) Тридцять малюнків з вертикальними лініями. Ці лінії потрібно використати в якості деталей для самостійних зображень.

Діагностика загальної обдарованості

Інструкція: Вам необхідно заповнити таблиці особистісних характеристик дитини. Вони об'єднані в три групи: 1) інтегративні особистісні характеристики; 2) характеристики сфери розумового розвитку; 3) характеристики сфери особистісного розвитку. Прочитайте їх і оцініть кожну дитину за даними показниками, заповнюючи таблицю. Оцінка проводиться за п'ятибальною системою:

5 – властивість, що оцінюється, розвинена добре, чітко виражена, виявляється часто в різних видах діяльності і поведінки;

4 – властивість помітно виражена, але виявляється непостійно, при цьому і протилежна їй виявляється дуже рідко;

3 – оцінювана і протилежна властивості особистості виражені не чітко, виявляються рідко, в поведінці та діяльності врівноважують один одного;

2 – більш яскраво виражена і частіше виявляється властивість особистості, протилежна оцінюваній;

1 – чітко виражена і часто виявляється властивість особистості, протилежна оцінюваній, вона фіксується у поведінці і у всіх видах діяльності;

0 – відомостей для оцінювання даної якості немає.

1). Інтегративні особистісні характеристики

Допитливість (пізнавальна потреба). Чим більше обдарована дитина, тим більше виражене в неї прагнення до пізнання нового, невідомого.

Виявляється у пошуку нової інформації, нових знань, у постійному прагненні ставити багато запитань, у незгасаючій дослідницькій, творчій

активності (бажання розбирати іграшки, досліджувати поведінку тварин тощо).

Надчутливість до проблем. Здатність бачити проблему там, де інші нічого незвичайного не помічають, – важлива характеристика творчо мислячої людини. Ще Платон наголошував на тому, що пізнання починається із здивування тому, що видається буденним (звичайним).

Виявляється у здатності виявляти і ставити проблеми.

Здатність до прогнозування. Здатність представити результат вирішення проблеми до того, як вона буде реально вирішена, передбачити можливі наслідки дії до її здійснення та інші аналогічні здібності називаються здатністю до прогнозування.

Виявляється не лише при розв'язанні навчальних завдань, але й розповсюджуються на найрізноманітніші прояви реального життя: від прогнозування наслідків віддалених у часі, відносно елементарних подій, до можливостей прогнозу розвитку соціальних явищ.

Словниковий запас. Великий словниковий запас – одночасно результат і критерій розвитку розумових здібностей дитини. Факт тісного взаємозв'язку мислення і мовлення багаторазово підтверджений у багатьох спеціальних дослідженнях.

Виявляється не лише у великій кількості використовуваних у мові слів, але й в умінні (прагненні) “будувати” складні синтаксичні конструкції, в характерному для обдарованих дітей придумуванні нових слів для позначення нових (введених ними) понять або уявлюваних подій.

Здатність до оцінювання. Дана здатність, насамперед, – похідна (результат) критичного мислення. Вона передбачає можливість розуміння як власних думок і вчинків, так і дій інших людей. Забезпечує можливості: самодостатності, самоконтролю, впевненості в собі, у своїх здібностях і рішеннях. Все це формує підґрунтя для неконформності, самостійності.

Виявляється в здатності об'єктивно характеризувати розв'язання проблемних завдань, вчинки людей, події та явища.

2). Характеристика сфери розумового розвитку

Оригінальність мислення. Здатність висувати нові, несподівані ідеї, що відрізняються від широко відомих, загальноприйнятих, стандартних. **Виявляється** в мисленні та поведінці дитини, в спілкуванні з ровесниками і дорослими, у всіх видах її діяльності (яскраво виражена в характері й тематиці самостійних малюнків, придумуванні історій, конструюванні тощо).

Гнучкість мислення. Здатність швидко і легко переходити від явищ одного класу до інших, часто далеких за змістом, установлювати між цими явищами (об'єктами, процесами) асоціативні зв'язки.

Виявляється в умінні знаходити альтернативні стратегії розв'язання проблем, оперативно змінювати напрям пошуку вирішення проблеми.

Продуктивність. Дана якість або “швидкість мислення” розглядається як здатність генерування великої кількості ідей. Цей показник не пов’язаний безпосередньо з творчістю, проте, чим більше ідей, тим більше можливість вибору з них найцікавіших, найоригінальніших.

Виявляється і може оцінюватися за кількістю продуктів діяльності.

Здатність до аналізу і синтезу. Аналіз – лінійна, послідовна, логічно точна обробка інформації, яка передбачає її розкладання на складові частини. Синтез – навпаки, її синхронізація, об’єднання в єдину структуру.

Найяскравіше виявляється при розв’язанні логічних завдань і проблем. Разом із тим може бути виявлена практично в будьякому виді діяльності дитини.

Класифікація й категоризація. Це психічні процеси, що мають вирішальне значення при структуруванні нової інформації і передбачають об’єднання одиничних об’єктів у класи, групи і категорії.

Виявляється, крім спеціальних логічних завдань, у найрізноманітніших видах діяльності дитини (наприклад, у прагненні до колекціонування, систематизації одержуваних матеріалів).

Висока концентрація уваги. Дана якість зазвичай виражається в двох основних особливостях психіки: а) високий ступінь зануреності в завдання; б) можливість успішної “надбудови” (навіть за наявності перешкод) на сприйняття інформації, що належить до обраної мети.

Виявляється в схильності до складних і порівняно довготривалих занять. Інший полюс характеризується “низьким порогом відключення”, що виявляється у швидкій втомлюваності, нездатності довго займатися однією справою.

Пам’ять. Здатність дитини запам’ятовувати факти, події, абстрактні символи, різні знаки – важливий індикатор обдарованості. Розвиваючи різні види пам’яті, слід мати на увазі, що переваги в творчості має не той, у кого більше об’єктів пам’яті, а той, хто здатний оперативно вилучити з пам’яті потрібну інформацію.

Прояв різних видів пам’яті (довготривалої та короткотривалої, смислової та механічної, образної та символічної) легко виявити в процесі спілкування з дитиною.

3). Характеристика сфери особистісного розвитку

Захопленість змістом завдання. Багато дослідників вважають захопленість змістом завдання провідною характеристикою обдарованості. Діяльність тоді виступає ефективним засобом розвитку здібностей, коли вона стимулюється не почуттям обов’язку, не прагненням одержати винагороду, перемогти в конкурсі, а, насамперед, інтересом до змісту.

Виявляється в діяльності і поведінці дитини. Домінуюча мотивація може виявлятися шляхом спостережень і бесід.

Перфекціонізм. Дана якість характеризується прагненням доводити продукти будь-якої своєї діяльності до відповідності найвищим вимогам. Як зазначають спеціалісти, обдаровані діти не задовільняються, не досягнувши високого рівня у виконанні своєї роботи.

Виявляється у найрізноманітніших видах діяльності, виражається в наполегливому прагненні робити і переробляти до відповідності найвищим особистим стандартам.

Нонконформізм. Нонконформізм – прагнення протистояти думці більшості. В дитині, не дивлячись на властиву дошкільному віку наслідуваність, ця якість присутня і ступінь її розвитку характеризує її самостійність і незалежність – якості, необхідні і юному, і дорослому творцеві.

Виявляється в готовності відстоювати власну точку зору, навіть якщо вона протирічить думці більшості, в прагненні діяти і чинити оригінально, нетрадиційно.

Лідерство. Лідерством називають домінування в міжособистісних відношеннях. Лідерство в дитячих іграх і спільній праці дає дитині перший досвід прийняття рішень, що дуже важливо в будь-якій творчій діяльності.

Виявляється у спільних іграх дітей. Не завжди, однак часто є результатом інтелектуальної переваги. Дитина зберігає впевненість у собі в оточенні інших людей; легко спілкується з іншими дітьми і дорослими; виявляє ініціативу в спілкуванні з однолітками, приймає на себе відповідальність.

Змагальність. Це здатність до конкурентних форм взаємодії. Досвід перемог і особливо поразок, що набувається в результаті взаємодії, – важливий чинник розвитку особистості, загартування характеру.

Виявляється у схильності або небажанні брати участь в діяльності, що передбачає конкурентні форми взаємодії.

Широта інтересів. Різноманітність і при цьому відносно стійкі інтереси дитини не лише свідчення її обдарованості, але й бажаний результат виховної роботи. Основою даної якості у високообдарованих людей є великі можливості і універсалізм. Широта інтересів – основа різноманітного досвіду.

Виявляється у прагненні займатися найрізноманітнішими, не подібними один до одного видами діяльності, бажанні спробувати свої сили в найрізноманітніших сферах.

Гумор. Без здатності виявляти нісенітницю, бачити смішне в різноманітних ситуаціях неможливо уявити творчу людину. Ця здатність виявляється і формується з дитинства. Вона є свідченням обдарованості і разом з тим ефективним механізмом психологічного захисту.

Прояви гумору багатогранні, як саме життя, і легко можна виявити як їх наявність, так і відсутність.

Лист оцінок
Інтегративні характеристики

№	Ім'я дитини	Допитливість	Надчутливість	Здатність до прогнозування	Словниковий запас	Здатність до оцінювання
1						
2						
3						
4						

Сфера розумового розвитку

№	Ім'я дитини	1	2	3	4	5	6	7
1								
2								
3								
4								
5								

1 – оригінальність мислення; 2 – гнучкість мислення; 3 – продуктивність; 4 – здатність до аналізу і синтезу; 5 – класифікація і категоризація; 6 – висока концентрація уваги; 7 – пам'ять.

Сфера особистісного розвитку

№	Ім'я дитини	1	2	3	4	5	6	7
1								
2								
3								
4								

1 – захопленість змістом завдань; 3 – нонконформізм; 4 – лідерство; 5 – змагальність; 6 – широта інтересів; 7 – гумор; 8 – перфекціонізм.

Прояви творчих здібностей оцінюють за показниками продуктивності, гнучкості, оригінальності, розробленості ідеї на основі модифікацій вищезначених методик

За допомогою означених показників пропонуються такі **визначення рівнів творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку:**

I-й рівень – стандартний – засвідчує здатність до репродукції незначної кількості імпульсивних, стандартних, іноді нелогічних ідей; низький показник гнучкості, тобто характеризує ригідність, гальмування мислення дитини, що викликає неоригінальні й необгрунтовані ідеї, нецікаві відповіді;

II рівень – виконавський – число продукованих ідей збільшується, їх характер урізноманітнюється, вони стають менш стандартними, зустрічаються 1-2 оригінальних відповіді та ще 1-2 ідеї розробляються. Спостерігається нездатність дотримуватися єдиної лінії мислення, що засвідчує його середню гнучкість;

III-й рівень – ініціативний – властива здатність до генерування значної кількості ідей, оригінального характеру (3-4 відповіді). Дитина використовує різноманітні стратегії розв’язання проблем (4-5 відповіді), намагається уникати очевидних чітко встановлених відповідей, 4-6 ідей деталізуються і ретельно обгрунтовуються;

IV-й рівень – творчо-пошуковий – характеризується високою здатністю до продукування значної кількості оригінальних ідей; в розв’язанні проблеми пришвидшений пошук чи свідоме уникнення перешкод, спостерігаються обидва аспекти творчості – творчість зі створення нових ідей та в їхній розробці.

Висновок:

На основі аналізу рівнів розвитку інтелектуальних і творчих здібностей формуються групи потенційно обдарованих дітей. Виокремлення категорії потенційно обдарованих пояснюємо обгрунтованим підходом нашої концепції дослідження до обдарованості як до системи, що розвивається і володіє необхідними компонентами та розумінням обдарованості як якості особистості, що забезпечує найефективніше опанування суспільно-історичним досвідом. Для розвитку потенційно обдарованих дітей старшого дошкільного віку необхідно забезпечити функціонування відповідних педагогічних умов.